

TRADIȚIILE DEMOCRATICE ALE PRESEI IEȘENE : ZIARUL „TRIBUNA“ (1918)

ION AGRIGOROAI EI

La sfârșitul anului 1916, în urma ocupării Olteniei, Munteniei și Dobrogei de către trupele Puterilor Centrale, o parte a populației, cea mai mare parte a cercurilor conducătoare, armata și principalele instituții s-au retras în Moldova. Orașul Iași a devenit, în aceste condiții grele, timp de aproximativ doi ani, capitala țării și – așa cum s-a spus – „orașul rezistenței pînă la capăt“ și „leagănul celei de-a doua uniri“. S-a trecut la refacerea potențialului militar și la alte măsuri menite să contribuie la întărirea capacității de apărare a țării. În legătură cu aceasta și cu noua fază, holăritoare, a luptei pentru realizarea dezideratului național, cercuri tot mai largi ale opiniei publice românești s-au pronunțat pentru elaborarea imediată a reformelor democratice, luate în discuție și în preajma războiului. Răspunzînd unor necesități obiective ale societății românești, în condițiile eflervescenței revoluționare din interior, parlamentul ce-și desfășura activitatea la Iași a votat, în iunie 1917, modificarea Constituției, introducîndu-se principiul exproprierii marii proprietăți și al votului universal¹. Chiar dacă prin modificarea articolelor 19, 57 și 67 din Constituție au fost numai recunoscute aceste principii pe baza cărora urmau a fi întocmite legi detaliate, faptul și-a avut importanța sa, oferind cadrul juridic pentru elaborarea reformelor agrară și electorală în perioada 1918 – 1921.

În cadrul dezbaterilor aprinse din parlament și a frământărilor din viața politică prilejuite de modificarea Constituției, s-a creat la Iași, la sfârșitul lunii aprilie, Partidul muncii. Manifestat mai mult ca o grupare sau o tendință în viața politică, și mai puțin ca un partid în sensul deplin al cuvîntului, Partidul muncii a avut o anumită semnificație în epocă. Programul său cuprindea revendicări cu un larg caracter burghezo-democratic ; noua grupare, dîncare făceau parte G. Diamandi, Grigore Iunian, dr. N. Lupu, Mihail Macavei, Mihai Carp, Gr. Trancu-Iași ș.a.², a desfășurat o activitate deosebită în parlament, cerînd, în cadrul proiectelor de legi proprii, reforme mai largi decît cele propuse de guvern, în mai 1917³.

¹ Vezi, pe larg, Ion Agrigoroaiel, *Problema reformelor agrară și electorală din România între anii 1916 și 1918* în „Cercetări istorice“, VI, Iași, 1975, p. 179 și urm. ; *Relații agrare și mișcări țărănești în România 1908–1921*, Editura politică, București, 1967, *passim*.

² Arhivele statului București, fond Parlament, dosar 1810/1916–1917, f. 41.

³ Eufrosina Popescu, *Crearea Partidului muncii-și activitatea sa în parlamentul din Iași (mai-iunie 1917)*, în „Studii“, nr. 5, 1972, p. 1017 și urm. ; Ioan Agrigoroaiel, *Programul și orientarea Partidului muncii din 1917–1918*, în „Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza“ din Iași, Istorie“, fasc. 2, 1973, p. 222 și urm.

După activitatea intensă a partidului muncii în perioada aprilie-iunie 1917, a urmat, din motive asupra cărora nu ne oprim aici, o oarecare întrerupere a ei și o nouă intensificare, o dată cu apariția la Iași, la 1 martie 1918, a organului său de presă, ziarul „Tribuna”⁴. Numeroase articole l-au avut ca autor pe profesorul ieșean de la Liceul Internat, Mihai Carp, intelectual cu largi vederi democratice, cunoscut ca unul dintre cei mai activi membri ai grupului de la revista „Viața românească”, din perioada anterioară primului război mondial.

În afară de reprezentanții Partidului muncii, la „Tribuna” au colaborat și alți oameni politici și intelectuali democrați, precum și fruntași ai mișcării socialiste ieșene. Și faptul își are explicația sa. Pe de o parte, toți aceștia aveau, **pînă** la un punct, așa cum se va vedea, preocupări comune și o orientare comună **izvorită** din poziția general-democratică; pe de altă parte, condițiile grele în care **își desfășura** activitatea mișcarea muncitorească și socialistă în timpul războiului, **au determinat-o** să folosească toate posibilitățile care i se ofereau pentru a-și exprima poziția, pentru a-și face cunoscute cerințele sale. În ansamblul său, cu unele limite și inconsecvențe, ziarul „Tribuna” a fost într-adevăr o tribună democratică, înscriindu-se în seria extrem de bogată a publicațiilor ieșene promoatoare a ideilor înnoitoare, a aspirațiilor maselor largi populare.

În ziarul „Tribuna” au apărut numeroase articole, în care se explica poziția Partidului muncii din perioada aprilie-iunie 1917, în problema reformelor agrare și electorală, se reafirma această poziție democratică, combătându-se totodată măsurile preconizate sau inițiate de guvernul conservator Marghiloman (format la câteva zile după apariția primului număr al ziarului), tendința sa de a restringe reformele înscrise în Constituție⁵. La îndeplinirea unui an de la depunerea în Cameră, în 1917, a proiectului de reformă agrară întocmit de Partidul muncii, Mihai Carp publica articolul *Desființarea latifundiilor*⁶, care reproducea fragmente din acel proiect și preciza poziția față de guvernul Marghiloman: „Privim azi cu rezervă și temere făgăduiala lipsită de precizie a adversarilor de odinioară ai reformelor democratice”. Desființarea proprietății latifundiare era considerată ca o *necesitate de stat* și orice reformă agrară trebuie să plece de la această bază⁷.

M. Carp combătea din nou, așa cum o făcuse și în parlament cu un an mai înainte, pe cei care încercau să limiteze reforma agrară, sub pretextul că ar lovi în interesele economice ale statului, prin consecințele negative asupra producției agricole⁸. În condițiile istorice concrete din timpul și de la sfîrșitul războiului, apărarea marii proprietăți, avînd la bază acest criteriu (așa cum încerca, în mod deosebit, C. Garoflid) avea un caracter reacționar. În articolul *Între mica și marea proprietate*, M. Carp arăta că împroprietărirea țărănimii pe baza unei largi exproprieri, „făcute în contul marii proprietăți și cu desființa-

⁴ Colecția ziarului „Tribuna” din Iași (1 martie 1918 — sfîrșitul lui decembrie 1918) se află la Biblioteca Academiei R. S. România. Ziarul apărea zilnic.

⁵ O *rectificare*, în „Tribuna”, 20 aprilie 1918.

⁶ „Tribuna”, 6 mai 1918.

⁷ *Ibidem*.

⁸ M. Carp, *Proprietatea mică și finanțele statului*, în „Tribuna”, 24 mai 1918.

rea proprietății funciare (latifundiare – I.A.), nu numai că nu va micșora producția agricolă și veniturile statului, dar unită cu buna organizare a muncii agricole, prin obști conduse de agronomi, va spori producția și va contribui la înflorirea generală a țării⁹. Pauperismul țăranului se explică prin aceea că țăranul „este încătușat de formidabila putere a proprietății mari și înăbușit de proprietatea latifundiară, care nu poate trăi decât cu condiția ca să ruineze gospodăria țăranului”¹⁰. M. Carp combătea afirmațiile unor membri ai guvernului Marghiloman, care încercau să evite reforma sub pretextul că nu era pământ suficient pentru a improprietări pe toți țăranii. El venea cu date concrete în spiritul ideii că există suprafața cultivabilă necesară pentru a se improprietări țăranii fără pământ sau cu pământ puțin, astfel ca media micii gospodării să fie de cel puțin 5 ha¹¹.

Ziarul „Tribuna” considera că nu este permis a se ocroti proprietatea latifundiară, care are consecințe grave asupra situației țăranimii: „*Cînd proprietatea mare ajunge să înăbușe mica și mijlocia proprietate și să facă din țăranii și din proprietarii de mijloc o clasă fără nici o însemnătate politică și socială, atunci proprietatea mare se cheamă latifundiară*”. Și de aici, concluzia că reforma agrară trebuie să aibă ca punct de plecare desființarea latifundiilor¹². „Tribuna” scotea la iveală scopurile urmărite prin adoptarea, de către guvernul Al. Marghiloman, a unor măsuri ca legea obligativității muncii și a culturilor agricole și legea arendărilor obligatorii¹³. Articolul *Improprietărirea fără expropriere* arăta că Partidul conservator a acceptat, în sfîrșit, principiul exproprierii, „dar cu rezerva mintală că nu va fi nevoie de aplicarea lui: proprietarii înșiși vor da țăranilor pămîntul de care aceștia au nevoie, fără violență și fără constrîngere, prin o lege care va îndemna pe proprietarii mari să arendeze pămîntul țăranilor”. Așadar, ne găsim din nou la soluțiunea prin bunăvoința marilor proprietari”. Aceasta reprezintă un pas înapoi față de modificarea Constituției din 1917, o încercare de reîntoarcere, aprecia ziarul, la o legislație asemănătoare celei de după 1907, încercare, însă, care nu are sorți de izbîndă¹⁴.

În articolul *Arendările obligatorii*, M. Carp observa, în mod just: „Ca un corolar al legii obligativității muncilor agricole, guvernul proiectează să vie cu o lege a obligativității arendării unei părți din moșiile proprietarilor la țăranii”. Scopul legii arendării obligatorii este de a înlesni aminarea improprietării țăranilor¹⁵. La sfîrșitul lui august 1918, același autor a publicat un ciclu de 4 articole¹⁶, intitulat *În chestia agrară: Făgăduieli și realizare, Menținerea*

⁹ „Tribuna”, 27 iunie 1918.

¹⁰ M. Carp, *Proletariatul agricol și pauperismul*, în „Tribuna” 29 iunie 1918.

¹¹ Ibidem, *În chestia agrară*, în „Tribuna”, 28 iunie 1918. În *Modalitățile improprietărilor* („Tribuna”, 2 iunie 1918) M. Carp arată că soluția totului uniform de 5 ha, cerută anterior de Partidul muncii, mai poate fi discutată, că pot interveni unele particularități de relief (șes, deal, munte). Vezi și M. Carp, *Proletariatul agricol și pauperismul*, în loc. cit.

¹² *Dar proprietatea latifundiară* în „Tribuna”, 20 iunie 1918.

¹³ Despre aceste măsuri, vezi *Relații agrare și mișcări țăranesti în România 1908–1921*, Editura politică, București, 1967, p. 219–220.

¹⁴ „Tribuna”, 25 iunie 1918.

¹⁵ „Tribuna”, 22 iunie 1918. M. Carp combătea preocuparea guvernului de a înființa, prin lege, o clasă de țărani proprietari mijlocii, „un fel de burghezie a satelor, termen întrebuințat chiar” (*Crearea proprietății mijlocii, țărănești*, în „Tribuna”, 30 iunie 1918).

¹⁶ „Tribuna”, numerele din 22–25 august 1918.

exploatării latifundiare, Legiferarea de astăzi, Tot legiferarea de astăzi. Era precizată, și cu acest prilej, poziția Partidului muncii în chestiunea reformelor, în raport cu situația din 1917: „Dar dacă reformele liberale, așa cum le vedem în comparație cu proiectul depus acum în Cameră, și încă ne-au făcut să ducem în contra lor o luptă violentă în camera din 1917, — ușor se poate înțelege cum putem privi opera ce ni se prezintă acum ca o legiferare menită să vie în ajutorul țărănimii”¹⁷. Prin legea arendării obligatorii se nesocotea textul Constituției modificate; „desigur — scria M. Carp că — primul lucru pe care-l urmărește legea arendării obligatorii este acela de a amina rezolvarea largă a problemei agrare”¹⁸.

Ziarul „Tribuna” a dus o campanie susținută împotriva lui Al. Marghiloman care încerca, prin introducerea așa-ziselor „temperamente”, să limiteze dreptul de vot la știutorii de carte, să introducă votul plural pentru anumite categorii de cetățeni. Într-un articol, în parte cenzurat, se arăta că expresia lui Al. Marghiloman, „sufragiul universal cu oarecare temperament”, rostită în cadrul unei cuvântări la Birlad, înseamnă „prin urmare, trăiască „sistemul cenzitar”¹⁹. M. Carp, în articolul intitulat sugestiv *Vot universal*, reproducea fragmentele respective din proiectul de reformă electorală propus de Partidul muncii în mai 1917. El arăta că votul universal, acceptat în 1917, revine în discuția publică și că „procesul a fost redeschis” prin formula „votul universal cu temperament”, care reprezintă o reînviere a poziției conservatoare, un pas înapoi față de Constituția din 1917: „Ei bine, ideea conservatoare, absentă din Cameră la discuția și votarea reformelor constituționale din mai și iunie 1917 (de fapt, mai puțin prezentă la problema electorală decît la cea agrară — I.A.), își cere astăzi drepturile ei”²⁰. Într-un alt articol, M. Carp dezvăluie încercările repetate ale conservatorilor de a limita, într-un fel sau altul, dreptul de vot: „De la primele «oarecare temperament» ale d-lui Marghiloman, trecînd prin enunțarea «Iașului» (organ de presă conservator — I.A.) că „sistemul cenzitar este încă un sistem care dă mai multă garanție de ordine”, s-a ajuns în sferele guvernamentale, după cît se pare, la ideea unui compromis, în care știința de carte ar avea rolul principal”. Autorul sublinia și faptul că statul era deja vinovat față de neștiutorii de carte și că nu trebuie să mai săvîrșească încă o nedreptate, prin înlăturarea lor de la acest drept. Apoi, îngrădirea votului universal nu mai era posibilă deoarece el fusese înscris în Constituție și era cerut de întreaga țară. Votul universal, egal, direct, obligatoriu — scria M. Carp — este o necesitate a timpului”²¹.

Problema a fost reluată și dezbătută pe larg într-un ciclu de 6 articole, intitulat (reluîndu-se expresia lui Al. Marghiloman), „*Votul universal cu temperament*”²², semnate de C. Ionescu-Olt: *Capacitatea ca criteriu al electoralului, Avera și dreptul de vot, Abuzurile sistemului cenzitar, Vîrsta și dreptul*

¹⁷ M. Carp, *Igădăduieli și realizare*, în „Tribuna”, 22 august 1918.

¹⁸ Idem, *Menținerea exploatării latifundiare*, în „Tribuna”, 23 august 1918.

¹⁹ *Reforme conservatoare*, în „Tribuna”, 20 mai 1918.

²⁰ M. Carp, *Votul universal*, în „Tribuna”, 23 mai 1918.

²¹ Idem, *Integritatea votului universal*, în „Tribuna”, 6 iunie 1918.

²² „Tribuna”, numerele din 17—22 iunie 1918.

de vot (I), *Vîrsta și dreptul de vot* (II), *Familia și dreptul de vot*. Autorul combătea aceste „criterii“ și sublinia că nici titlurile universitare, nici vîrsta, nici calitatea de familist nu trebuie să atragă votul suplimentar; se avea în vedere și reducerea majoratului electoral sub 21 de ani, cu specificarea ca, pentru alegerile comunale și districtuale, vîrsta să fie mai mică decît pentru cele parlamentare.

Ziarul „Tribuna“ se pronunța pentru democratizarea țării ca o necesitate a dezvoltării societății românești. Editorialul ziarului din 16 aprilie 1918 (semnat *Tribuna*) exprima o adevărată profesiune de credință, în acest sens: „Avem datoria față de noi înșine și de ideea democratică, ai cărei credincioși sintem, să ajutăm din toate puterile democrația născîndă a acestei țări“, instituțiile democratice fiind o cerință „irezistibilă a timpului“. Se preciza apoi ce înțelegea „Tribuna“ prin această democrație: „Democrația e domnia legilor, e regimul libertății de gîndire și de acțiune, e potrivnică privilegiilor și abuzurilor sub orice formă. Vom cere și vom lupta ca democratismul să pătrundă în toate instituțiile și în toate conștiințele“²³. Era vorba – și precizarea este absolut necesară – de democratizarea societății existente, fără a se trece de marginile impuse de esența sa burgheză. Sînt evidente și anumite influențe ale mișcării socialiste, dar nu era înțeles – aspect asupra căruia revenim mai jos – rolul muncitorimii în transformarea societății.

La sfîrșitul lunii noiembrie 1918, „Tribuna“ aprecia foarte bine că acordarea votului universal²⁴ nu înseamnă, implicit și „triumful desăvîrșit al democrației“. Votul universal, care trebuie aplicat imediat, nu este un scop în sine, ci un mijloc. Este nevoie, așa cum se precizează chiar din titlul articolului, de organizarea forțelor democratice: „Pentru ca puterea să fie cu adevărat în mina poporului, trebuie ca aceasta să fie luminat și organizat în vederea luptei politice“²⁵.

„Tribuna“ a cerut ca masele populare să-și poată trimite reprezentanții lor în parlament, a protestat în mai multe rînduri împotriva introducerii cenzurii (numeroase numere ale ziarului au apărut cenzurate)²⁶, a dezvăluit situația grea a poporului și a publicat știri despre acțiunile muncitorimii.

Realizarea reformelor în țara noastră era privită în contextul general al procesului de democratizare, care se manifesta pe plan internațional, în urma revoluției din Rusia, apreciată, în iulie 1918, ca „faptul dominant al epocii actuale“²⁷.

Muncitorimea de pretutindeni a căpătat „conștiința forței sale“, mișcarea grevistă a cuprins toate țările, ceea ce ne arată că prestigiul vechilor forme și principii este adînc zdruncinat. „Din această trezire a forței latente, pe de

²³ *Imperativul zilei*, în „Tribuna“, 18 aprilie 1918.

²⁴ La 14 noiembrie 1918, a fost dat, la Iași, decretul-lege nr. 3402, referitor la alegerile pentru Adunarea Deputaților și Senat, care prevedea votul, obștesc, obligator, egal, direct și secret pentru toți cetățenii majori. Decretul-lege a fost publicat în „Monitorul oficial“, nr. 191 din 16 noiembrie 1918.

²⁵ *Organizarea democrației*, în „Tribuna“ 22 noiembrie 1918.

²⁶ Vezi articole ca *Libertatea presei și cenzura și Libertatea presei, Libertatea politică*, în „Tribuna“ din 21 mai 1918; *Din retele presei noastre și Presa noastră*, în „Tribuna“, 5 și respectiv, 6 octombrie 1918 ș.a.

²⁷ M. Carp, *Către noi forme de viață*, în „Tribuna“, 23 iulie 1918.

o parte – sublinia M. Carp – și din zdruncinarea concepțiilor de ieri, formele politice de mine se desemnează ca o evoluție grăbită spre stînga, către trecerea puterii și conducerii în stat asupra celor ce alcătuiesc marea armată a muncii. Democrația e în mersul ei triumfal”²⁸.

Subliniindu-se amploarea și semnificația acestui proces care se manifesta în întreaga Europă (revoluția rusă, „democratizarea Germaniei”, „însemnatele schimbări pe care să se producă în Imperiul habsburgilor”), era exagerat, uneori, rolul factorilor externi. Evenimentele din România, prefacerile înnoitoare care se anunțau erau privite, mai mult, ca un import de democrație și, mai puțin, ca o parte integrantă a acestui proces general²⁹.

Ziarul „Tribuna” s-a pronunțat pentru dezvoltarea industriei naționale în vederea limitării importului, pentru valorificarea superioară a bogățiilor țării, precum și pentru creșterea ponderii capitalului românesc³⁰. Refacerea economică era concepută ca o acțiune organizată pe alte temeuri decît cele din trecut³¹. Opera de refacere și dezvoltare a economiei era legată de democratizarea țării, de îmbunătățirea situației maselor și de acordarea drepturilor și libertăților politice „În primul rînd – se scria într-un articol din „Tribuna” – refacerea e necesar să pornească de la clasa socială care a fost obijduită de război [...] E clasa nevoiașă a țăranilor și muncitorilor, care au dat armata și acum sînt cheați să dea producția țării. Îi trebuie pămînt și posibilitate de muncă [...]. Îi mai trebuie și libertatea de a-și spune cuvîntul în alcătuirea socială”³².

S-a mai arătat necesitatea creării ministerului muncii și, în cadrul lui, a consiliului superior al muncii în condițiile creșterii rolului statului în organizarea și îndrumarea muncii; de asemenea, „e nevoie de o legislație unitară a muncii în toate ramurile, e nevoie de o altă direcție și de alte măsuri în materie de pregătire profesională, de mutualitate și de credit; e nevoie de imediate măsuri în materie de prevedere și igienă socială”³³. În legătură cu acest aspect, într-un alt articol, se arata că s-a făcut foarte puțin în ce privește birourile de plasare, cooperativele de producție și consum ale meseriașilor, în ce privește spitalele, policlinicile, sanatoriile pentru meseriași³⁴.

Către sfîrșitul anului 1918, în condițiile realizării dezideratului național, „Tribuna” a subliniat rolul maselor populare în realizarea marelui act. În articolul *Cine a făcut Unirea?*, scoțindu-se în evidență rolul important al păturilor de jos, al țăranimii și muncitorimii, erau contestate pretențiile exclusiviste, fie ale liberarilor, fie ale margilomaniștilor, de a fi realizat Unirea din 1918. „Da, toată lumea de aici a contribuit la închegarea Unirii, iar de

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Spre democrație*, în „Tribuna”, 20 septembrie 1918.

³⁰ Gr. Trancu – Iași, *Industria noastră*, în „Tribuna”, 12 aprilie 1918.

³¹ *Pozitiv*, în „Tribuna”, 6 martie 1918.

³² *Refacere*, în „Tribuna”, 1 aprilie, 1918.

³³ C. Ionescu-Olt, *Casa centrală a meseriilor*, în „Tribuna”, 3 mai 1918. Același autor, în articolul *Problema financiară* („Tribuna”, 1 mai 1918) scria: „Noi cerem introducerea imediată a impozitului progresiv pe venit; sporirea taxelor succesorale și reducerea gradelor succesibililor în linie colaterală; taxarea obiectelor de lux, a beneficiilor excepționale procurate de război și a produselor exportate [...]. Cerem apoi revizuirea averilor, făcute chiar indirect, pe socoteala statului sau prin exploatarea statului”.

³⁴ Ion P. Condeescu, *Organizarea meseriilor*, în „Tribuna”, 25 mai 1918.

peste granițele de ieri, întreaga suflare românească”³⁵. Și în legătură cu acest eveniment, s-a arătat, o dată în plus, necesitatea transformării vechii României într-o Românie nouă, „clădită pe mai multă dreptate socială, pe mai multă grijă a binelui general, pe mai multă iubire și solidaritate națională”³⁶. Cu toate bunele intenții, care nu pot fi contestate, sînt evidente aici limitele democratismului promovat de Partidul muncii și de organul său de presă, „Tribuna”, democratism utopic în unele privințe și care se lovea de limitele sale burgheze.

Ideea unirii intelectualilor cu muncitorii și țăranii era des subliniată în ziarul „Tribuna”. „Este de datoria intelectualilor acestei țări, se scria chiar în primul număr al ziarului „Tribuna”, să-și pună toate puterile lor în slujba unirii tuturor categoriilor muncii — de la orașe și de la sate — într-o mare și puternică organizație politică”³⁷, care, se înțelege, trebuia să fie Partidul muncii. M. Carp, acorda un mare rol intelectualității în opera de ridicare a maselor. Intelectualii trebuie să acționeze pentru îmbunătățirea stării celor de jos, ei trebuie să fie „cimentul care să unească masa cea mare de la sate cu muncitorimea de la orașe și, în același timp, creierul care să coordoneze mișcările pe drumul de la capătul căruia stă mintuirea neamului [. . .]. Datoria intelectualilor este să se puie în fruntea mișcării pentru uniunea tuturor democraților”³⁸. M. Carp, ca și alți oameni politici ai vremii, atribuia intelectualității rolul conducător în opera de democratizare a societății. Plecîndu-se de la exagerarea factorului cultural și moral în transformarea societății, se vorbea de intelectualitate în general, fără a se discuta interesele unor categorii de intelectuali, orientările existente în sinul lor etc. De altfel, articolul lui M. Carp a primit un răspuns imediat din partea mișcării socialiste. Zaharia Tănase, fruntaș socialist din Iași, a publicat, tot în „Tribuna”, articolul *Pentru intelectualii mari la suflet*, cu subtitlul *În legătură cu articolul lui M. Carp, „Datoria intelectualilor”*³⁹. Expunînd punctul de vedere socialist, Zaharia Tănase preciza că numeroși intelectuali observă nedreptățile existente, dezvăluie cauzele lor, dar se limitează numai la o activitate critică, fără a acționa energic. Intelectualii sînt chemați să propage cultura în rîndul muncitorilor, să-i lumineze și să-i instruiască. El sublinia că, numai prin clasa muncitoare, intelectualitatea poate impune înfăptuirea ideilor mari politico-sociale, pe care le preconizează. Zaharia Tănase revenea, într-un alt articol, asupra acestei probleme. Opera de ridicare, sub toate raporturile, a clasei muncitoare trebuie să înceapă de la muncitorii conștienți de necesitatea unirii lor. La această operă este nevoie și de concursul „intelectualilor mari la suflet și la minte”⁴⁰.

Tot în „Tribuna” a publicat Zaharia Tănase, la începutul lunii octombrie, trei articole referitoare la abuzurile comise de autorități față de presa democratică a vremii⁴¹.

³⁵ „Tribuna”, 4 decembrie 1918.

³⁶ *Unirea*, în „Tribuna”, 30 noiembrie 1918.

³⁷ *Partidul muncii. Ce este de făcut?*, în „Tribuna”, 1 martie 1918.

³⁸ M. Carp, *Datoria intelectualilor*, în „Tribuna”, 15 august.

³⁹ „Tribuna”, 31 august 1918.

⁴⁰ *Pentru muncitorii conștienți*, în „Tribuna”, 5 septembrie.

⁴¹ *Presa fărăi mele* („Tribuna”, 3 octombrie 1918), *Din relele preselor noastre* (5 octombrie 1918) și *Presa noastră* (6 octombrie 1918).

Ziarul „Tribuna“ a fost preocupat de soarta celor mulți. În paginile sale a fost dezvăluită situația grea, din timpul războiului, a muncitorilor, a țăranilor, a funcționarilor, a învățătorilor și profesorilor etc. Au apărut numeroase articole privind situația muncitorilor din diferite ramuri, conflictele de muncă și programele de revendicări, starea asigurărilor sociale etc. Pot fi amintite aici informațiile privind situația grea a muncitorilor de la C.F.R.⁴², a tipografilor⁴³, a muncitorilor din industria lemnului⁴⁴, a meseriașilor⁴⁵ etc. Au apărut, în „Tribuna“, date despre grevele muncitorimii (în special a ceferiștilor din Iași, Pașcani, Galați)⁴⁶, despre doleanțele muncitorilor sondori⁴⁷, despre *Memoriul întregului personal inferior C.F.R. de la Mișcare*⁴⁸ etc. Alte articole cereau drepturi politice pentru femei⁴⁹ (în special, dreptul la vot), tratau problema foametei, cerându-se măsuri imediate împotriva speculanților⁵⁰, se ocupau cu starea sanitară precară a populației⁵¹, cu problema chirilor⁵², cu situația grea a funcționarilor⁵³, a cadrelor didactice⁵⁴, se ridicau împotriva analfabetismului⁵⁵ etc.

Prezentind aspecte ale situației maselor populare, pronunțându-se pentru „triumful democrației în această țară“, pentru o activitate comună a tuturor celor ce muncesc, ziarul „Tribuna“, situându-se pe o poziție burgheză și-a exprimat dezacordul cu lupta revoluționară. Democrația largă pe care o doreau ei nu trebuia să depășească marginile existente. Din această cauză era combătută ideea cuceririi puterii de către clasa muncitoare și se încerca a se canaliza nemulțumirile maselor numai pe căile legale de acțiune, „pentru a evita convulsunile sociale“⁵⁶.

⁴² „Tribuna“, 1 martie 1918.

⁴³ *Ibidem*, 10 martie 1918.

⁴⁴ *Ibidem*, 9 martie 1918.

⁴⁵ *Ibidem*, 23 martie 1918.

⁴⁶ *Ibidem*, „Tribuna“, 9 iunie 1918. M. Carp se ridică împotriva destituirii unor lucrători ceferiști din Iași, Pașcani și alte localități ca „instigatori“ ai grevei de la C.F.R., arătând că trebuie analizate cauzele mai adânci ale acestor acțiuni (*Instigatorii*, în „Tribuna“, 1 septembrie 1918 și *În chestia lucrătorilor de la C.F.R.*, în „Tribuna“, 12 august 1918).

⁴⁷ *Ibidem*, 29 martie 1918.

⁴⁸ *Ibidem*, 30 martie 1918.

⁴⁹ *Drepturile femeilor*, în „Tribuna“, 26 iunie 1919 și 3 iulie 1918.

⁵⁰ *Urcarea prețurilor și măsurile excepționale*, în „Tribuna“ 30 iunie 1918 ; *Contra speculei*, în „Tribuna“, 2 iulie 1918 ; *Patronii infomelării* (1 octombrie 1918) ; *Infometatorii* (4 octombrie 1918), *Problema pînii* (11 octombrie 1918) ; *Problema alimentară* (21 octombrie 1918).

⁵¹ *Sifilisul și pelagra fac ravagii*, în „Tribuna“, 17 august 1918 ; *Primejdia tuberculozel* (19 august 1918) ș.a.

⁵² Un ciclu de articole de C. Ionescu-Olt, *Problema chirilor*, în „Tribuna“, numerele din 1, 2 și 3 iulie 1918.

⁵³ *Traiul funcționarilor*, în „Tribuna“, 24 iunie 1918 ; *Lemne pentru funcționari* (9 iulie 1918) ; *Situațiunea funcționarilor statului* (18 iulie 1918).

⁵⁴ M. Carp, *Situația materială a corpului didactic*, în „Tribuna“, 15 septembrie 1918.

⁵⁵ *Împotriva analfabetismului*, în „Tribuna“, 7 iulie 1918.

⁵⁶ C. Ionescu-Olt, *Conștiința populară și vechile partide politice*, în „Tribuna“, 15 iunie 1918 ; M. Carp, *Un pas greșit* (13 noiembrie 1918).

În condiții de care nu ne ocupăm aici⁵⁷, la sfîrșitul anului 1918, Partidul muncii se destramă⁵⁸. În ultima lună de apariție⁵⁹, în ziarul „Tribuna“ de la Iași au publicat articole și reprezentanți ai noii grupări politice cu orientare democratică, *Partidul muncitor* sau *Partidul țărănesc și muncitor*, în frunte cu Paul Bujor, C. I. Parhon, Ion Borcea, N. Costăchescu ș.a.⁶⁰. Încă din vara anului 1918, prof. univ. Paul Bujor publica în „Tribuna“ mai multe articole în care se pronunța pentru adînci reforme economice și politice, pentru lărgirea dreptului de vot, împrîpietărirea țărănimii, pentru egalitatea deplină a cetățenilor, indiferent de naționalitate⁶¹. În decembrie 1918, în „Tribuna“ apar articole semnate de fruntași ai noii grupări politice, în care sînt expuse puncte programatice, se fac referiri la orientarea organizației etc. „O samă de oameni — seria prof. univ. N. Costăchescu — am pornit să grupăm tot ce vom găsi în țară; curat, dornic de bine, pentru a începe în comun acțiunea de educare cetățenească a maselor muncitoare de la orașe și sate [...]. Nu o grupare universitară ci un partid al muncitorilor intelectuali și manuali din România, — care-și extinde acțiunea în tot cuprinsul vechi și nou al țării”⁶². Se vorbea, apoi, despre necesitatea intrării în viața constituțională⁶³, a luptei împotriva oligarhiei liberale, pentru „schimbarea radicală a orînduiei interne”⁶⁴, o „regenerare sănătoasă”, ce trebuie să aibă la bază „o concepție socială” și nu „concepția individualistă” asupra transformării societății⁶⁵.

Noua grupare politică ieșeană era sincer interesată în ridicarea maselor populare. Fără a fi un partid socialist (așa cum îl apreciau unii), Partidul muncitor era influențat (ne gîndim în special la Paul Bujor și C. I. Parhon) de ideile general-democratice ale mișcării socialiste și privea cu simpatie mișcarea muncitorească. Și după fuziunea cu Partidul țărănesc creat la București⁶⁶, gruparea de la Iași se va situa în aripa de stînga a acestui partid și, apoi, a Partidului național-țărănesc⁶⁷. Ziarul „Tribuna“ a fost folosit, în

⁵⁷ Vezi I. Agrigoroaiei, *Programul și orientarea Partidului muncii...*, p. 244—245.

⁵⁸ Gruparea condusă de Gr. Trancu-Iași, aflată la sfîrșitul anului 1918 sub influența directă a Ligii poporului, a scos la Galați, începînd cu 1 decembrie 1918, ziarul săptămînal „Tribuna”, cu subtitlul *Ziarul Partidului muncii. Ediția Galați*. Începînd cu nr. 14 din 25 februarie 1919, subtitlul se modifică: *Ziarul Partidului muncii. Organizația Galați și Brăila*. Își încetează apariția către sfîrșitul lui noiembrie 1919.

⁵⁹ În numărul din 25 decembrie 1918 al „Tribunei”, se anunță suspendarea temporară a apariției „în vederea reînnoirii tipografiei și a reorganizării ziarului”. În legătură cu dezorganizarea Partidului muncii, ziarul și-a încetat, probabil, apariția cu acest număr.

⁶⁰ I. Agrigoroaiei, *Programul și orientarea Partidului muncii...*, p. 247—248.

⁶¹ Paul Bujor, *Discuțiuni. În chestia reformelor*, în „Tribuna”; 16 iunie 1918; idem *Discuțiuni. Chestia evreiască și reforma administrativă în legătură cu reforma agrară și politică*, în „Tribuna”, 21 iunie 1918.

⁶² N. Costăchescu, *Vorbe și fapte*, în „Tribuna”, 21 decembrie 1918.

⁶³ *Ibidem*.

⁶⁴ Ion Borcea, *Noua orînduială*, în „Tribuna”, 13 decembrie 1918.

⁶⁵ Paul Bujor: *Starea de drept și starea de fapt din țara noastră* (articol cenzurat, în mare parte), în „Tribuna”, 19 decembrie 1918; idem, *Constituția și aplicarea ei*, în „Tribuna”, 24 decembrie 1918.

⁶⁶ Ioan Scurtu, *Din viața politică a României. Întemeierea și activitatea Partidului țărănesc (1919—1926)*, Editura Litera, București, 1975, p. 19—20.

⁶⁷ Vezi I. Agrigoroaiei, *Mișcarea democratică și socialistă din orașul Iași în preajma creării P.C.R.*, în „Cercetări istorice”, II, Iași, 1971, p. 209.

decembrie 1918, de conducătorii Partidului muncitor, pentru a face cunoscută opiniei publice orientarea democratică a noii grupări politice.

Apariția ziarului „Tribuna” la Iași, în legătură cu activitatea Partidului muncii și a altor forțe democratice, exprima starea de spirit care cuprinsese pături largi ale societății românești nemulțumite de greutățile războiului și interesate vital în reforme largi, democratice. Fără a ne fi propus aici o analiză exhaustivă a tuturor problemelor cuprinse în paginile ziarului, în cele aproape zece luni de apariție, chiar și numai aspectele luate de noi în discuție evidențiază poziția democratică a publicației. Ziarul „Tribuna” din 1918 ocupă un loc semnificativ în evoluția generală a presei democratice din orașul Iași. Tradițiile democratice ieșene vor fi considerabil îmbogățite prin activitatea unor ziare și reviste din anii următori primului război mondial. Presa democratică și antifascistă ieșeană din perioada interbelică a ocupat un loc remarcabil în cadrul presei românești cu o astfel de orientare⁶⁸.

DES TRADITIONS DÉMOCRATIQUES DE LA PRESSE DE IASSY : LE JOURNAL „TRIBUNA” (1918)

R é s u m é

Le journal „Tribuna” parut à Iassy, du 1-er mars au 25 décembre 1918, en tant qu'organe de presse du Parti du Travail, groupement politique à coloris démocratique, créé en avril 1917. Excepté les représentants du Parti du Travail, dont, en premier lieu, le professeur Mihai Carp, à la „Tribuna” collaborèrent également d'autres hommes politiques et intellectuels de prestige à vues démocratiques, de même que des dirigeants du mouvement socialiste. Le Journal demanda une réforme agraire radicale, une réforme électorale démocratique, tout en combattant les mesures du gouvernement conservateur Al. Marghiloman qui contrevenaient à la Constitution modifiée en 1917. En soulignant le rôle des masses populaires dans la réalisation du grand acte national — le parachèvement de l'union d'état — „Tribuna” relevait la nécessité de transformations démocratiques qui pussent contribuer à améliorer la situation du peuple. A la fin de l'année 1918, „Tribuna” publia aussi des articles d'un nouveau groupement politique, intitulé Le Parti Ouvrier.

Malgré sa brève existence et ses limites dans la compréhension des voies de transformation de la société roumaine, le journal „Tribuna” occupe une place significative dans l'évolution générale de la presse démocratique de Iassy.

⁶⁸ A. Karețchi, C. Cloșcă, *Publicații antifasciste ieșene*, Iași, 1968 ; capitolul *Intelectualitatea ieșeană — o prezență activă în presa democratică, antifascistă a vremii*, în Gh. I. Ioniță, A. Karețchi, *Intelectuali ieșeni în lupta antifascistă*, Iași, 1971, p. 207 și urm.